

Prof. univ. dr. **Carmen-Silvia Paraschiv**

(coordonator)

Lector univ. dr.

Maria-Georgiana Teodorescu

Lector univ. dr.

Alin Sorin Nicolescu

Drept procesual penal. Partea generală

Note de curs

Ediția a 7-a, revizuită și adăugită

Editura

Hamangiu

Cuprins

Capitolul I. Noțiuni generale privind procesul penal și dreptul procesual penal. Principiile fundamentale ale procesului penal în România	1
§1. Procesul penal, mijloc de realizare a justiției penale	1
1.1. Definiția procesului penal	1
1.2. Fazele procesului penal	2
1.2.1. Noțiune	2
1.2.2. Urmărirea penală	5
1.2.3. Camera preliminară	5
1.2.4. Judecata	5
1.2.5. Punerea în executare a hotărârilor penale rămase definitive	5
§2. Faptele și raporturile juridice procesual penale	6
2.1. Noțiunea și clasificarea faptelor juridice procesual penale	6
2.2. Noțiunea, elementele și trăsăturile raporturilor juridice procesual penale	6
§3. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal. Interpretarea normelor juridice procesual penale	8
3.1. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal	8
3.2. Interpretarea normelor juridice procesual penale	10
§4. Aplicarea legii procesual penale în timp și în spațiu	11
4.1. Aplicarea legii procesual penale în timp	11
4.2. Aplicarea legii procesual penale în spațiu	13
§5. Principiile fundamentale ale procesului penal în România	14
5.1. Conceptul de principiu fundamental	14
5.2. Principiile generale	14
5.2.1. Principiul legalității	14
5.2.2. Principiul separării funcțiilor judiciare	15
5.2.3. Prezumția de nevinovăție	16
5.2.4. Principiul aflării adevărului	17
5.2.5. <i>Ne bis in idem</i>	17

5.2.6. Obligatorietatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale	18
5.2.7. Caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal	20
5.2.8. Garantarea dreptului la libertate și siguranță	21
5.2.9. Dreptul la apărare	22
5.2.10. Respectarea demnității umane și a vieții private	23
5.2.11. Limba oficială și dreptul la interpret	23
5.3. Principii specifice fazei de urmărire penală	24
5.3.1. Caracterul nepublic	24
5.3.2. Lipsa contradictorialității	25
5.3.3. Forma preponderent scrisă	25
5.3.4. Subordonarea ierarhică	25
5.4. Principiile specifice fazei judecătorești	26
5.4.1. Publicitatea	26
5.4.2. Nemijlocirea	26
5.4.3. Contradictorialitatea	27
5.4.4. Oralitatea	27
Capitolul al II-lea. Participanții în procesul penal	29
§1. Noțiunea de participanți în procesul penal	29
§2. Organele judiciare	29
2.1. Organele judiciare specifice fiecărei faze a procesului penal	29
2.2. Judecătorul de drepturi și libertăți	30
2.3. Judecătorul de cameră preliminară	31
2.4. Instanțele judecătorești	31
2.4.1. Noțiuni introductive	31
2.4.2. Organizarea instanțelor judecătorești	32
2.4.3. Compunerea completurilor de judecată	35
2.5. Organele de urmărire penală	36
2.5.1. Procurorul	37
2.5.1.1. Noțiuni introductive	37
2.5.1.2. Organizarea Ministerului Public	38

2.5.1.3. <i>Principiile care guvernează activitatea Ministerului Public</i>	39
2.5.1.4. <i>Atribuțiile Ministerului Public</i>	39
2.5.2. <i>Organele de cercetare penală</i>	39
2.5.2.1. <i>Noțiuni introductive</i>	39
2.5.2.2. <i>Organizarea și funcționarea organelor de cercetare penală</i>	40
2.5.2.2.1. <i>Organele de cercetare penală ale poliției judiciare</i>	40
2.5.2.2.2. <i>Organele de cercetare penală speciale</i>	40
2.5.2.3. <i>Atribuțiile organelor de cercetare penală în cadrul procesului penal</i>	41
§3. <i>Subiecții procesuali principali</i>	42
3.1. <i>Noțiuni introductive</i>	42
3.2. <i>Suspectul</i>	42
3.2.1. <i>Noțiune</i>	42
3.2.2. <i>Drepturile și obligațiile suspectului</i>	42
3.3. <i>Persoana vătămată</i>	43
3.3.1. <i>Noțiune</i>	43
3.3.2. <i>Constituirea persoanei vătămate în procesul penal</i>	44
3.3.3. <i>Drepturile și obligațiile persoanei vătămate în procesul penal</i>	44
§4. <i>Părțile în procesul penal</i>	45
4.1. <i>Noțiuni introductive</i>	45
4.2. <i>Inculpatul</i>	46
4.2.1. <i>Noțiune</i>	46
4.2.2. <i>Drepturile și obligațiile inculpatului în procesul penal</i>	47
4.3. <i>Partea civilă</i>	48
4.3.1. <i>Noțiune</i>	48
4.3.2. <i>Constituirea părții civile în procesul penal</i>	48
4.3.3. <i>Persoanele care pot avea calitatea de parte civilă într-un proces penal</i>	50
4.3.4. <i>Drepturile și obligațiile părții civile</i>	50

4.4. Partea responsabilă civilmente	51
4.4.1. Noțiuni	51
4.4.2. Constituirea părții responsabile civilmente în procesul penal	52
4.4.3. Persoanele care pot avea calitatea de parte responsabilă civilmente într-un proces penal	53
4.4.4. Drepturile și obligațiile părții responsabile civilmente	54
§5. Alți subiecți procesuali	55
§6. Succesorii, reprezentanții și substituiții procesuali	55
6.1. Succesorii	55
6.2. Reprezentanții	56
6.3. Substituiții procesuali	57
§7. Avocatul	58
7.1. Noțiuni introductive	58
7.2. Calitatea de avocat în procesul penal	60
7.3. Asistența juridică	60
7.3.1. Asistența juridică facultativă	60
7.3.2. Asistența juridică obligatorie	61
7.3.3. Avocatul din oficiu	63
7.4. Drepturile și obligațiile avocatului în cadrul procesului penal	64
7.4.1. Drepturile și obligațiile avocatului suspectului sau inculpatului	64
7.4.2. Drepturile și obligațiile avocatului persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente	65
Capitolul al III-lea. Acțiunile în procesul penal	67
§1. Acțiunea penală	67
1.1. Noțiuni introductive	67
1.2. Obiectul acțiunii penale	67
1.3. Subiecții acțiunii penale	67
1.4. Trăsăturile acțiunii penale	67
1.5. Momentele acțiunii penale	68
1.5.1. Punerea în mișcare a acțiunii penale	68

1.5.2. Exercitarea acțiunii penale	69
1.5.3. Stingerea acțiunii penale	69
§2. Acțiunea civilă	80
2.1. Noțiuni introductive	80
2.2. Obiectul acțiunii civile	80
2.3. Subiecții acțiunii civile	81
2.4. Trăsăturile acțiunii civile	83
2.5. Punerea în mișcare a acțiunii civile	84
2.6. Exercitarea acțiunii civile	85
2.6.1. Condițiile exercitării acțiunii civile	85
2.6.2. Dreptul de opțiune în exercitarea acțiunii civile	85
2.6.3. Tranzacția, medierea și recunoașterea pretențiilor civile	86
2.6.4. Cazuri de exercitare a acțiunii civile în fața instanței civile	87
2.7. Rezolvarea acțiunii civile în procesul penal	88
§3. Raportul acțiunilor în procesul penal	90
Capitolul al IV-lea. Competența în materie penală	92
§1. Noțiunea și formele competenței în materie penală	92
1.1. Noțiuni introductive	92
1.2. Formele competenței	92
1.2.1. Competența funcțională (<i>ratione officii</i>)	92
1.2.2. Competența materială (<i>ratione materiae</i>)	93
1.2.3. Competența teritorială (<i>ratione loci</i>)	93
1.2.4. Competența personală (<i>ratione personae</i>)	95
§2. Competența instanțelor judecătorești	96
2.1. Competența judecătoreiei	96
2.2. Competența tribunalului	97
2.3. Competența tribunalelor specializate pentru minori și familie	99
2.4. Competența tribunalului militar	99
2.5. Competența curții de apel	100

2.6. Competența curții militare de apel _____	103
2.7. Competența Înaltei Curți de Casație și Justiție _____	105
§3. Competența organelor de urmărire penală _____	106
3.1. Competența procurorului _____	106
3.2. Competența organelor de cercetare penală ale poliției judiciare _____	110
3.3. Competența organelor de cercetare penală speciale _____	110
§4. Prorogarea de competență _____	111
4.1. Noțiuni introductive _____	111
4.2. Reunirea cauzelor _____	111
4.2.1. Cazuri de reunire _____	111
4.2.2. Competența în caz de reunire a cauzelor _____	113
4.2.3. Procedura de reunire a cauzelor _____	114
4.3. Disjungerea cauzelor _____	115
4.4. Schimbarea încadrării juridice sau a calificării faptei _____	116
4.4.1. Schimbarea încadrării juridice _____	116
4.4.2. Schimbarea calificării faptei _____	116
4.5. Chestiunile prelabile _____	117
§5. Declinarea de competență, conflictele de competență și excepțiile de necompetență _____	118
5.1. Declinarea de competență _____	118
5.2. Conflictele de competență _____	119
5.3. Excepțiile de necompetență _____	122
§6. Incompatibilitatea, abținerea și recuzarea _____	123
6.1. Noțiuni introductive _____	123
6.2. Incompatibilitatea judecătorilor _____	124
6.3. Incompatibilitatea procurorului _____	125
6.4. Incompatibilitatea organului de cercetare penală _____	126
6.5. Incompatibilitatea magistratului-asistent și a grefierului _____	127
6.6. Abținerea _____	127
6.7. Recuzarea _____	128
6.8. Procedura soluționării abținerii sau recuzării _____	129

§7. Strămutarea. Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei _____	133
7.1. Strămutarea _____	133
7.1.1. Competență. Cererea de strămutare _____	133
7.1.2. Procedura de soluționare a cererii de strămutare _____	134
7.1.3. Soluționarea cererii _____	135
7.2. Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei _____	137

Capitolul al V-lea. Probele, mijloacele de probă și procedeele

probatorii _____	139
§1. Noțiuni introductive _____	139
§2. Probele _____	140
2.1. Clasificarea probelor _____	140
2.2. Obiectul probațiunii _____	141
2.2.1. Noțiune _____	141
2.2.2. Faptele și împrejurările care trebuie dovedite _____	142
2.2.3. Faptele și împrejurările care nu trebuie dovedite (dispensa de probă) _____	143
2.2.3.1. <i>Prezumțiile legale absolute</i> _____	143
2.2.3.2. <i>Faptele evidente și faptele notorii</i> _____	144
2.2.3.3. <i>Faptele necontestate</i> _____	145
2.2.3.4. <i>Faptele și împrejurările care pot fi dovedite (pot forma obiectul probațiunii)</i> _____	145
2.2.3.5. <i>Fapte și împrejurări care nu pot fi dovedite</i> _____	146
2.3. Trăsăturile probelor _____	146
2.3.1. Admisibilitatea probei _____	147
2.3.2. Pertinența probei _____	148
2.3.3. Concludența probei _____	148
2.3.4. Utilitatea probei _____	148
2.3.5. Administrarea probei să fie posibilă _____	149
2.3.6. Legalitatea probei _____	149
2.4. Sarcina probei _____	149

2.5. Administrarea probelor	150
2.5.1. Considerații generale	150
2.5.2. Principiul loialității administrării probelor	152
2.6. Excluderea probelor	153
2.7. Aprecierea probelor	154
§3. Mijloacele de probă și procedeele probatorii	155
3.1. Audierea persoanelor	156
3.1.1. Noțiuni introductive	156
3.1.1.1. Persoanele audiate în cursul procesului penal	156
3.1.1.2. Audierea prin interpret	157
3.1.1.3. Reguli speciale privind ascultarea	158
3.1.2. Audierea suspectului sau a inculpatului	158
3.1.2.1. Audierea inculpatului în faza de judecată	161
3.1.2.2. Audierea suspectului sau inculpatului minor	162
3.1.2.3. Consemnarea declarațiilor	164
3.1.3. Audierea persoanei vătămate	164
3.1.4. Audierea părții civile și a părții responsabile civilmente	170
3.1.5. Audierea martorilor	172
3.1.5.1. Persoanele care nu pot fi ascultate ca martor	173
3.1.5.2. Procedura audierii martorului	174
3.1.5.3. Consemnarea declarațiilor	177
3.1.5.4. Cazurile speciale de audiere a martorului	178
3.1.5.5. Măsurile de protecție a martorilor	179
3.1.6. Confruntarea	183
3.1.7. Audierea expertului	183
3.2. Identificarea persoanelor și a obiectelor	184
3.2.1. Identificarea persoanelor	185
3.2.2. Identificarea obiectelor	186
3.2.3. Pluralitatea de identificări	186
3.3. Metodele speciale de supraveghere sau cercetare	187
3.3.1. Supravegherea tehnică	189
3.3.1.1. Procedura de emitere a mandatului de supraveghere tehnică	189

3.3.1.2. Înregistrările obținute din activități specifice culegerii de informații	193
3.3.1.3. Plângerea împotriva unei activități specifice culegerii de informații	195
3.3.1.4. Autorizarea unor măsuri de supraveghere tehnică de către procuror	196
3.3.1.5. Durata măsurii supravegherii tehnice	198
3.3.1.6. Punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică	198
3.3.1.7. Consemnarea activităților de supraveghere tehnică	201
3.3.1.8. Informarea persoanei supravegheate	202
3.3.1.9. Plângerea împotriva măsurilor de supraveghere tehnică	203
3.3.1.10. Conservarea materialelor rezultate din supravegherea tehnică	204
3.3.2. Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane	205
3.3.3. Reținerea, predarea și percheziționarea trimerilor poștale	207
3.3.4. Utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală și a colaboratorilor	209
3.3.4.1. Condiții și procedură	209
3.3.4.2. Durata utilizării investigatorului sub acoperire	211
3.3.4.3. Activitatea investigatorului	211
3.3.4.4. Colaboratorul	212
3.3.4.5. Măsurile de protecție a investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor	213
3.3.5. Participarea autorizată la anumite activități	213
3.3.5.1. Condiții și procedură	213
3.3.5.2. Durata participării la activități autorizate	216
3.3.6. Livrarea supravegheată	216

3.3.7. Obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului _____	219
3.3.8. Obținerea de date privind situația financiară a unei persoane _____	220
3.4. Conservarea datelor informatice _____	221
3.5. Mijloacele materiale de probă _____	223
3.6. Înscrierile _____	223
3.7. Percheziția _____	224
3.7.1. Percheziția domiciliară _____	225
3.7.1.1. Cazurile și condițiile în care se poate dispune _____	225
3.7.1.2. Efectuarea percheziției domiciliare _____	228
3.7.1.3. Identificarea și păstrarea obiectelor _____	231
3.7.1.4. Procesul-verbal de percheziție _____	232
3.7.1.5. Măsurile privind obiectele ori înscrierile ridicate _____	233
3.7.1.6. Dispoziții speciale privind perchezițiile efectuate la o autoritate publică, instituție publică sau la alte persoane juridice de drept public _____	234
3.7.2. Percheziția corporală _____	234
3.7.3. Percheziția unui vehicul _____	236
3.7.4. Percheziția informatică _____	236
3.8. Ridicarea de obiecte și înscrieri _____	239
3.8.1. Predarea obiectelor, înscrierilor sau a datelor informatice _____	239
3.8.2. Ridicarea silită de obiecte și înscrieri _____	240
3.9. Expertiza și constatarea _____	241
3.9.1. Expertiza _____	241
3.9.1.1. Noțiuni introductive _____	241
3.9.1.2. Numirea expertului _____	244
3.9.1.3. Incompatibilitatea expertului _____	244
3.9.1.4. Drepturile și obligațiile expertului _____	245
3.9.1.5. Înlocuirea expertului _____	246

3.9.1.6. Procedura efectuării expertizei	246
3.9.1.7. Raportul de expertiză	247
3.9.1.8. Suplimentul de expertiză	248
3.9.1.9. Efectuarea unei noi expertize	248
3.9.2. Constatarea	249
3.10. Cercetarea locului faptei și reconstituirea	250
3.10.1. Cercetarea la fața locului	250
3.10.2. Reconstituirea	251
3.11. Fotografierea și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane	252
3.12. Comisia rogatorie și delegarea	253
3.12.1. Comisia rogatorie	253
3.12.2. Delegarea	254
Capitolul al VI-lea. Măsurile procesuale	256
§1. Noțiuni introductive	256
§2. Măsurile preventive	257
2.1. Considerații preliminare	257
2.2. Luarea, încetarea de drept, înlocuirea și revocarea măsurilor preventive	258
2.2.1. Luarea măsurilor preventive	258
2.2.1.1. Condițiile generale	258
2.2.1.2. Organul judiciar competent și actul prin care se dispune asupra măsurilor preventive	260
2.2.2. Încetarea de drept a măsurilor preventive	261
2.2.3. Înlocuirea măsurilor preventive	263
2.2.4. Revocarea măsurilor preventive	266
2.3. Căile de atac împotriva actelor prin care se dispun măsurile preventive	267
2.3.1. Plângerea împotriva ordonanței organului de cercetare penală sau a procurorului prin care s-a luat măsura preventivă	267

2.3.2. Contestația împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale _____	269
2.3.3. Contestația împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra măsurilor preventive în procedura camerei preliminare _____	271
2.3.4. Contestația împotriva încheierilor prin care instanța de judecată dispune asupra măsurilor preventive în cursul judecății _____	272
2.4. Verificarea măsurilor preventive _____	273
2.4.1. Verificarea măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară _____	273
2.4.2. Verificarea măsurilor preventive în cursul judecății _____	275
2.5. Măsurile preventive privite în special _____	276
2.5.1. Reținerea _____	276
2.5.2. Controlul judiciar _____	280
2.5.2.1. Luarea măsurii de către procuror _____	280
2.5.2.2. Luarea măsurii de către judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată _____	281
2.5.2.3. Conținutul și durata controlului judiciar _____	282
2.5.3. Controlul judiciar pe cauțiune _____	285
2.5.4. Arestul la domiciliu _____	289
2.5.4.1. Condiții privind dispunerea _____	289
2.5.4.2. Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de drepturi și libertăți _____	292
2.5.4.3. Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată _____	294
2.5.4.4. Conținutul arestului la domiciliu _____	295
2.5.5. Arestarea preventivă _____	298
2.5.5.1. Condiții privind dispunerea măsurii _____	298

2.5.5.2. Luarea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale	300
2.5.5.2.1. Propunerea de arestare preventivă. Dispoziții procedurale	300
2.5.5.2.2. Respingerea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale	301
2.5.5.2.3. Admiterea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale	302
2.5.5.2.4. Luarea măsurilor de ocrotire în caz de arestare preventivă în cursul urmăririi penale	304
2.5.5.2.5. Mandatul de arestare preventivă	304
2.5.5.2.6. Executarea mandatului de arestare preventivă emis în lipsa inculpatului	306
2.5.5.2.7. Negăsirea persoanei prevăzute în mandatul de arestare preventivă	307
2.5.5.2.8. Durata arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale	308
2.5.5.2.9. Prelungirea arestării preventive în cursul urmăririi penale	308
2.5.5.2.10. Procedura de prelungire a arestării preventive în cursul urmăririi penale	309
2.5.5.3. Arestarea preventivă a inculpatului în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății	311
2.5.5.4. Tratatamentul medical sub pază permanentă	312
2.6. Măsurile preventive aplicabile minorilor	313
§3. Măsurile de siguranță cu caracter medical	314
3.1. Noțiuni introductive	314
3.2. Obligarea provizorie la tratament medical	315
3.3. Internarea medicală provizorie	317
§4. Măsurile asigurătorii, restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii	320
4.1. Măsurile asigurătorii	320
4.1.1. Noțiuni generale	320

4.1.2. Contestarea măsurilor asigurătorii _____	323
4.1.3. Verificarea măsurilor asigurătorii _____	324
4.1.4. Procedura sechestrului _____	325
4.1.5. Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile sau imobile sechestrate _____	326
4.1.6. Valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul urmăririi penale _____	327
4.1.7. Valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul procedurii de cameră preliminară și al judecății _____	328
4.1.8. Contestarea modului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate _____	329
4.1.9. Poprirea _____	330
4.2. Restituirea lucrurilor _____	330
4.3. Restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii _____	331

Capitolul al VII-lea. Actele procesuale și actele procedurale comune ____ 333

§1. Noțiuni introductive _____	333
§2. Citarea, comunicarea actelor procedurale și mandatul de aducere _____	334
2.1. Citarea _____	334
2.1.1. Noțiuni introductive _____	334
2.1.2. Modul de citare _____	335
2.1.3. Conținutul citației _____	336
2.1.4. Locul de citare _____	336
2.1.5. Înmânarea citației _____	339
2.1.6. Înmânarea citației altor persoane _____	341
2.1.7. Incidente privind citarea _____	342
2.1.8. Dovada de primire a citației _____	342
2.1.9. Incidente privind citarea _____	343
2.2. Mandatul de aducere _____	343
2.2.1. Emiterea mandatului de aducere _____	343
2.2.2. Executarea mandatului de aducere _____	345
2.3. Accesul la bazele electronice de date _____	346

§3. Termenele	347
3.1. Noțiuni introductive	347
3.2. Clasificarea termenelor	347
3.3. Calculul termenelor procedurale	348
3.4. Acte considerate ca făcute în termen	349
3.5. Consecințele nerespectării termenelor	350
§4. Cheltuielile judiciare	351
4.1. Noțiuni introductive	351
4.2. Plata cheltuielilor judiciare avansate de stat	352
4.3. Plata cheltuielilor judiciare făcute de părți	354
4.4. Sumele cuvenite martorului, expertului și interpretului	355
§5. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite	356
5.1. Modificarea actelor procedurale	356
5.2. Îndreptarea erorilor materiale	357
5.3. Înlăturarea unor omisiuni vădite	357
§6. Nulitățile	358
6.1. Noțiuni introductive	358
6.2. Nulitățile absolute	359
6.3. Nulitățile relative	360
6.4. Efectele nulităților	362
§7. Amenda judiciară	363
7.1. Abateri judiciare	363
7.2. Procedura privitoare la amenda judiciară	366
Bibliografie	369